

2. Пивоваров С.В. Монетні знахідки з Хотина 2002 р. // Буковинський історико-етнографічний вісник. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – Т.2. – Вип.4. – С. 29–39; Пивоваров С. Археологічні та нумізматичні пам'ятки Хотинщини XVIII ст. // Ставчанська битва 1739 р. в контексті європейської історії XVIII ст. – Чернівці: Прут, 2004. – С. 19–24; Пивоваров С. Археологічні дослідження на Хотинщині в 2000–2003 рр. // Роль націй і народів у формуванні історико-культурної спадщини на Хотинщині. – Чернівці: Прут, 2003. – С. 32–35; Михайлина Л., Пивоваров С. Нариси з історії Хотинської фортеці (факти, легенди, гіпотези). – Хотин, 2011. – С.80–87.

Владислав Безпалько (Київ), науковий співробітник відділу історичних пам'яток Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії МОНмолодьспорту України
Дмитро Лукашов (Київ), краєзнавець

Скарб початку XVII ст. із с. Тетерівське Київської обл.

Скарб було виявлено 2011 р. в результаті господарчих робіт при впадінні річки Жерева у Тетерів, поблизу с. Тетерівське Іванківського району Київської області. Комплекс складає 51 монета. Найстарша монета – гданський солід Казимира IV Ягелончика, наймолодша – польський гріш 1608 р., за яким умовно можна визначити дату тезаврації скарбу. Переважаючу кількість монет комплексу складають емісії XVI ст. Окрім монет польської та литовської чеканки, у скарбі присутні монети Угорщини та німецьких емітентів, а також значна кількість російських монет (третина всього комплексу). Опрацювання описів тезаврацій початку XVII ст. з інших територій Речі Посполитої (сучасні Польща та Литва) показує як звичне явище для грошового обігу всієї держави наявність і монет XV ст., і представленість монет князівств Священної Римської імперії, а також значну кількість угорських денарів [9, 46-54; 11, 78-86]. Останні завозилися з Угорщини як вигідне джерело срібла для виготовлення власної монети [12, 80].

Частина з них надходила до грошового обігу і приймалися як соліди [5, 32]. Пояснення присутності у скарбі російської монети варто шукати як у близькості російського кордону та торговельними зв'язками з московськими володіннями, так і у фінансово-економічних реаліях часів Смути. Російська копійка поступово посилювала свою присутність у грошовій масі краю [4, 102], по курсу зручно прирівнюючись до одного польського гроша [2, 3-4]

Рис. 1. Грошен Тевтонського ордена, Йоган фон Тіфен

Заслужує на увагу знаходження у складі скарбу фальшивого литовського півгроша, за зразок якого взята монета 1552 р. Складно стверджувати напевне, коли саме була виготовлена ця підробка,

адже з часом в процесі обігу покриття на монеті стиралось і ставав помітний недорогоцінний метал, а, отже, виявлявся факт обману. Ймовірно, фальшак був виготовлений вкінці XVI – на початку XVII ст., коли старі дореформенні литовські монети ще залишались улюбленою валютою населення регіону. Село Унін (нині с. Тетерівське) ще з XV ст. згадується як власність київського Софійського монастиря.

Рис. 2. Литовський гріш 1545 р.

На початок XVII ст. Унін з сусідніми монастирськими селами перебували у держанні Яном Каменським. Печерський архімандрит Єлісей Плетенецький намагався повернути ці володіння, вдаючись до наїздів [14, 59, 89]. Економічну привабливість місцевості на той час опосередковано підтверджує і цей скарб, тезаврація якого поза межами населеного пункту говорить про розвинену в економічному плані околицю – наявність присілкв, промислових об'єктів вздовж річки, можливо переправи через Тетерів з відпо-

Рис. 3. Фальшивий литовський півгріш

Рис. 4. Російська копійка. Лжелмитій І

відною інфраструктурою. Для прикладу, скарб XVII ст. з Коростишева Житомирської області [1, 55-57], хоч і тезаврований не раніше 1630-х рр., також містить подібний нумізматичний матеріал – наявність німецької, угорської та значної кількості

російської монети. Це вказує на певні закономірності, за якими розвивався грошовий ринок Поліського регіону Київського воєводства.

Детальні дані про монети скарбу подано в таблиці. У графі «Примітки» приведені посилання на відповідні каталоги [2; 6; 7; 8; 10; 13].

Таблиця 1

Емітент	Дата емісії	Номинал	Кількість екз.	Вага (г)	Примітки
Казимир IV Ягелончик (1445-1492)					
м. Гданськ	1456-1492	солід	1	0,96	мд Гданськ; монета затерта
Ян I Ольбрахт (1492-1501)					
Королівство Польща	1492-1499	півгріш	1	0,82	Коріцкі №387, мд Краків
Олександр Ягелончик (1501-1506)					
Королівство Польща	1501-1505	півгріш	2	0,68; 0,74	Коріцкі №389, мд Краків
Сигізмунд I Старий (1506-1548)					
Велике кн. Литовське	1509	півгріш	1	0,86	Ivanauskas №1S22-3, мд Вільно; монета перфорована
—//—	1517	—//—	1	1,04	Ivanauskas №1S148-5, мд Вільно
—//—	1522	—//—	1	1,06	Ivanauskas №1S273-9, мд Вільно
Пруси Королівські	1530	гріш	1	1,61	Коріцкі №3084, мд Торунь
м. Гданськ	1535	—//—	1	1,50	Коріцкі №7292, мд Гданськ
Королівство Польща	1547	—//—	1	1,95	Коріцкі №432, мд Краків
Сигізмунд II Август (1545-1572)					
Велике кн. Литовське	1545	гріш	1	2,10	Ivanauskas №4SA1-1, мд Вільно (Рис.2)
—//—	1546	—//—	1	1,95	Ivanauskas №4SA12-6, мд Вільно
—//—	1552	півгріш	1	1,24	монета фальшива; мідь, плакована білим металом (Рис.3)
—//—	1557	—//—	1	0,99	Ivanauskas №4SA68-16, мд Вільно
—//—	1560	—//—	1	0,94	Ivanauskas №4SA97-24, мд Вільно
—//—	1565	—//—	1	0,91	Ivanauskas №4SA165-34, мд Вільно
—//—	1566	—//—	1	1,00	Ivanauskas №4SA177-48, мд Тикоцин

Сигізмунд III Ваза (1587-1632)

Велике кн. Литовське	1589	солід	1	0,86	Ivanauskas №2SV1-1, мд Вільно
Королівство Польща	1593	три гроші (трояк)	1	2,34	Iger №P.93.1.a, мд Познань
—//—	1595	—//—	1	2,23	Iger №B.95.1.a, мд Бидгощ
—//—	1596	—//—	1	2,40	Iger №W.96.2.a, мд Вихова
—//—	1599	—//—	1	1,99	Iger №W.99.2.a, мд Вихова
—//—	1601	—//—	1	2,16	Iger №P.01.1.a, мд Познань
—//—	1601	—//—	1	2,37	Iger №L.01.1.c, мд Люблин
—//—	1606	гріш	1	1,40	Kopicki №779, мд Краків
Велике кн. Литовське	1608	гріш	1	1,37	Ivanauskas №3SV31-11, мд Вільно

Йоган фон Тіфен (1489-1497)

Тевтонський Орден	1489-1497	грошен	1	1,28	Kopicki №9046 (Рис. 1)
-------------------	-----------	--------	---	------	------------------------

Фердинанд I Габсбург (1526-1562)

Королівство Угорщина	1536	денар	1	0,40	Huszár №935
—//—	1346	—//—	1	0,38	Huszár №935
—//—	1549	—//—	1	0,35	Huszár №935

Максиміліан II Габсбург (1564-1576)

Королівство Угорщина	1576	денар	1	0,34	Huszár №993; монета перфорована, обламана
----------------------	------	-------	---	------	---

Герман фон Шауенбург (1566-1582)

Єпископство Мінден	1580	грошен	1	1,72	Stange №124
--------------------	------	--------	---	------	-------------

Адольф XI (1567-1601)

Графство Шаумбург	1595	грошен	1	1,85	
-------------------	------	--------	---	------	--

Дітріх IV фон Фюрстенберг (1585-1618)

Єпископство Падеборн	1596	грошен	1	2,26	
----------------------	------	--------	---	------	--

Іван IV Грозний (1533-1584)

Російська держава	1535-1547	денга	7	0,31; 0,32 (зек.); 0,33; 0,34; 0,37	мд Москва
—//—	1547-1584	копійка	4	0,66 (2 екз); 0,64; 0,67	КГ №93, мд Псков
—//—	—//—	—//—	1	0,66	КГ №77, мд Псков

Федір І Іванович (1584-1598)					
Російська держава	1584-1598	копійка	1	0,66	КГ №137, мд Псков
Борис Федорович Годунов (1598-1605)					
Російська держава	1599-1605	копійка	1	0,67	КГ №163, мд Москва
—//—	—//—	—//—	1	0,64	КГ №169, мд Москва
—//—	—//—	—//—	1	0,66	КГ №174, мд Москва
Дмитро Іванович — Лжедмитро І (1605-1606)					
Російська держава	1605-1606	копійка	1	0,76	КГ №244, мд Москва (Рис.4)

Література

- Каплун В. Я. Два клада монет XVI–XVII вв. Из Житомирской области // Нумизматика и эпиграфика. – Вып. 11. – Москва, 1974. – С. 154–157.
- Клешинов В. Н., Гришин И. В. Каталог русских средневековых монет (с правления царя Ивана IV Васильевича до шведской оккупации Новгорода (1533-1617 гг.)). – Москва, 1998. (У таблиці – **КГ**).
- Кобринец В. А. Об обменном курсе русской серебрянной копейки на рынках Великого княжества Литовского в XVI – первой половине XVII веков // Нумизматический альманах. – №4 (38). – Москва, 2009. – С. 2–9.
- Котляр М. Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV–XVIII ст. – К., 1981.
- Шуст Р. Структура грошового ринку та особливості лічби монет на західноукраїнських землях у XVI ст. // Вісник Львівського університету. – Серія історична. – Вип. 32. – Львів, 1997. – С. 23–42.
- Huszár L. Münzkatalog Ungarn: von 1000 bis heute. – München, 1979. (У таблиці – **Huszár**).
- Iger T. Katalog trojaków polskich. – Warszawa, 2008. (У таблиці – Iger).
- Ivanauskas E. Coins of Lithuania 1386–2009. – Vilnius, 2009. (У таблиці – Ivanauskas).
- Ivanauskas E. Lietuvos pinigų lobiai paslėpti 1390-1865 metais. – Vilnius, 1995.
- Kopicki E. Pustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych. – Warszawa, 1995. (У таблиці – Kopicki).
- Mećlewska M., Mikołajczyk A. Skarby monet z lat 1500-1649 na obszarze PRL: inwentarz. – Warszawa, 1983.
- Mikołajczyk A. Obieg pieniężny w Polsce środkowej w wiekach od XVI do XVIII. – Łódź, 1980.
- Stange E. Geld- und Münzgeschichte des Bistums Minden. – Münster, 1913. (У таблиці – Stange).
- Źródła dziejowe. T. XXI: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. X. Ziemia ruskie. Ukraina (Kijów – Braclaw). Dz. 2 / Wyd. A. Jabłonowski. – Warszawa, 1894.